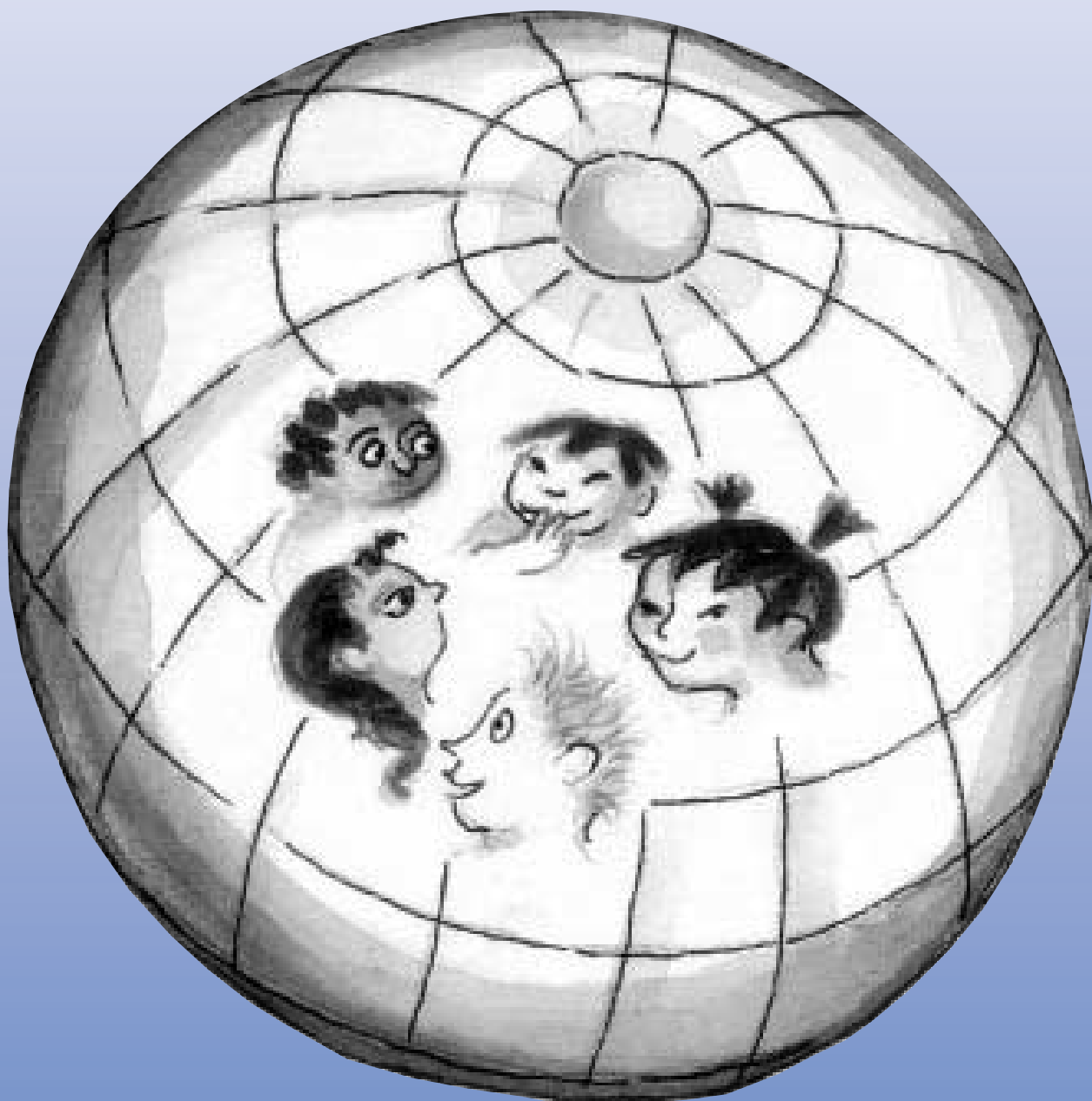

Viljen I veta och viljen I förstå...

35 ÅR MED INTERNATIONELLA ADOPTIONER I NORDEN

Rapport från en nordisk forskarkonferens i Göteborg 28 september 2001

Innehåll

Inledning

Vad är det man ska veta och förstå om adoption?	2
35 år med Internationella Adoptioner	5
Plenarföreläsningar:	5
Parallellseminarier	5
Forskarkonferens om internationella adoptioner	6
Vad tycker vi i Sverige att vi vet idag?	8
Vad finns det för frågetecken och orosmoln?	9
Synpunkter, önskemål och behov inom adoptionsområdet	11
Individrelaterad forskning	13
Samhällsrelaterad forskning – Sverige som adoptionsland	16
Forskningsetik	17
Slutord	18
Litteraturlista	19

Text: Gunilla Andersson, Adoptionsrådgivningen Stockholm

Grafisk form: Ord & Bildmakarna AB

Illustrationer: Marianne Bergström

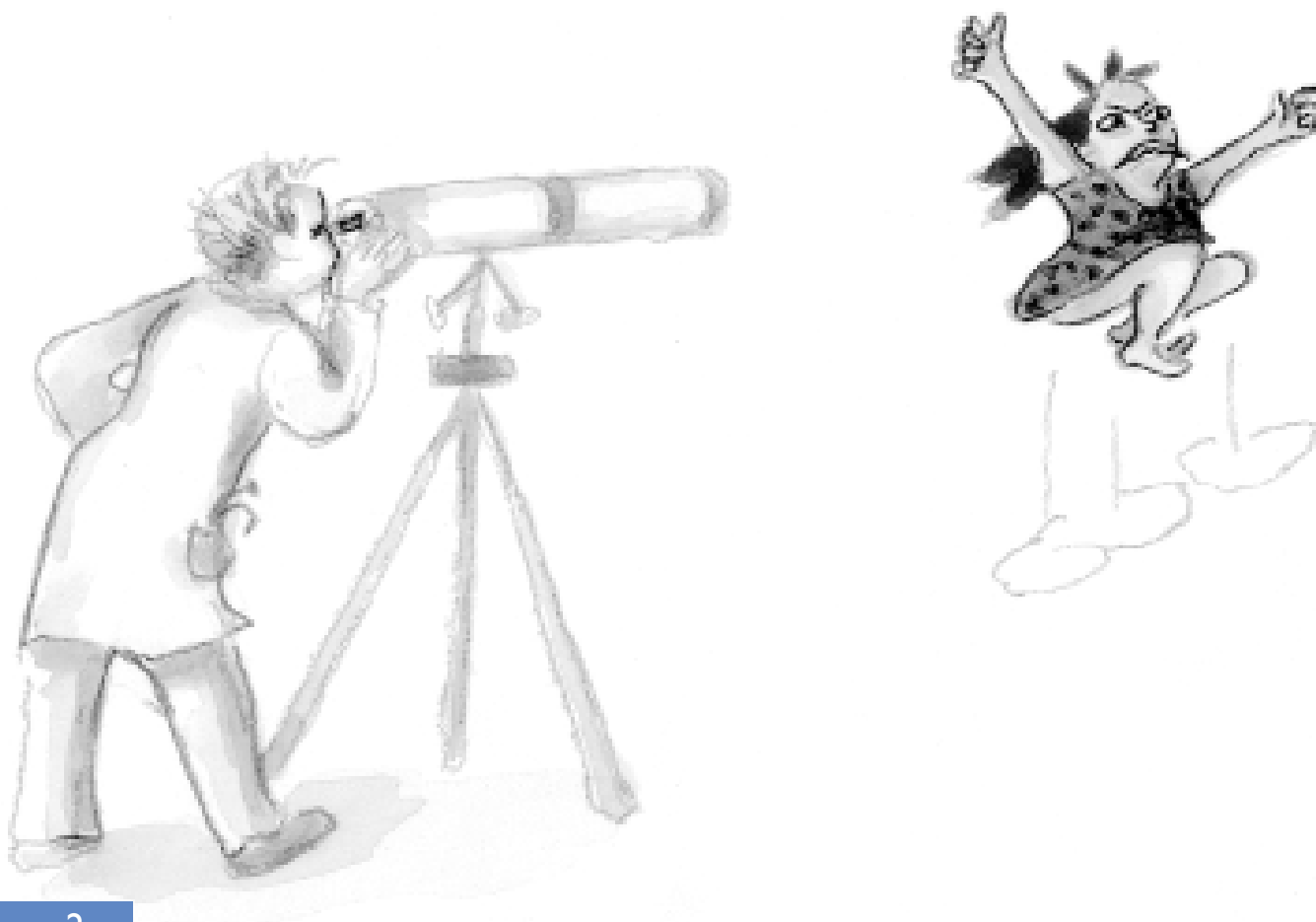
Tryck: Grafiska Punkten, Växjö. Sept 2002.

Inledning

Vad är det man ska veta och förstå om adoption?

Det har i alla tider funnits adoption i den meningen att någon tar sig an ett barn som överlämnats eller övergivits av sina biologiska föräldrar och som då växer upp i en annan familj än den i vilken det är fött. Skälen till att barnet lämnats till adoption har skiftat men har oftast varit relaterade till de vuxnas situation: fattigdom, socialt stigma för en ogift mor, barnet som resultat av ett äktenskapsbrott eller onda spådomar om barnet. Från de adopterande föräldrarnas perspektiv har det handlat om ofrivillig barnlöshet, behov av någon som för familjenamnet vidare, önskan om någon som tar över faderns yrke eller lojalitet inom slakten så att man hjälper någon som inte klarar sitt familjeansvar.

Internationella adoptioner började när flygresor och rapporter i massmedia gjorde avstånden i världen mindre, och många barn på barnhem i olika delar av världen synliggjordes för människor i de rikare länderna i Europa, USA och Australien. Då var det många som tänkte: varför skulle vi inte kunna bilda familj med ett av dessa barn som redan finns och som behöver en familj? Bland dem som sedan adopterade fanns både familjer med biologiska

barn och makar eller ensamstående som var ofrivilligt barnlösa. Men fortfarande utgick – av naturliga skäl – initiativet och handlingsmöjligheten från de vuxna.

Nu har internationella adoptioner funnits i mer än trettio år i Sverige och vi har mer än 40.000 adopterade i åldrarna 0–45 år från många olika länder. Det gör Sverige till ett av de länder som har flest internationella adoptioner sett i relation till folkmängden. Internationella adoptioner är idag så etablerade att man lätt glömmer hur fantastisk verkligheten bakom begreppet faktiskt är. Här har tiotusentals föräldrar och barn bildat familj tvärs över nationella, etniska, religiösa och geografiska gränser. Två samhällen – barnets ursprungsland och barnets nya hemland, dvs Sverige – har sanktionerat att alla dessa 40.000 adopterade har fått byta liv, har fått alla sina levnadsförhållanden helt och hållet förändrade på gott och ont.

Och då är det självklart att samhället har en skyldighet att ta reda på vad det är man har gjort, vad internationella adoptioner har betytt för i första hand dem som adopterats. Blev det så bra som man avsåg? Hur ser de adopterades liv i Sverige ut? Kunde man ha gjort det bättre? Eller skulle man inte ha gjort det alls? Och om det nya livet inneburit svårigheter för de adopterade – vad kan man göra för att hjälpa? Hur ser de själva på sina liv?

Man bör också fråga sig vad de internationella adoptionerna betytt för Sverige som samhälle – och givetvis för barnens ursprungsländer. Adoption är en individuell lösning för ett visst, identifierat barn. Men adoption i organiserad form för många barn påverkar givetvis både det placerande och det mottagande samhället. Hur påverkar det den svenska nationella självbilden att det här finns många vuxna av icke-traditionellt svenskt utseende och kanske okänt ursprung men med lika svenska värderingar och samma förväntningar på sitt liv som vilken svenskfödd svensk som helst? Och hur påverkar det Korea, Indien och Ryssland att placera barn i länder, där familjeformer och uppväxtvillkor skiljer sig radikalt från det egna landets? Bygger internationella adoptioner förståelse och gemenskap mellan länderna eller förstärker de upplevelsen av ”de som har” och ”de som inte har”? Vilka socialgrupper i länderna talar vi i så fall om?

Adoption inbegriper i sig många existentiella frågor: det handlar ibland om liv eller död för de berörda, det handlar om barns rätt och vuxnas rätt, det handlar om meningen med livet, om sammanhang och tillhörighet, om blodsband och emotionella band. Berättelsen om det övergivna barnet finns också i många sagor och myter, i romaner och levnadsteckningar. På ett an-

nat plan handlar det om rika och fattiga, om lagar, förordningar och sociala förhållanden, om attityder och värderingar. Sett ur akademisk synvinkel finns här ett forskningsfält för många discipliner: juridik, sociologi, psykologi, medicin, socialantropologi, statsvetenskap, pedagogik.....

De senaste tjugo åren har det dagliga arbetet med internationella adoptioner handlagts av organisationer som auktoriseras och kontrolleras av Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA. Det ligger i NIA:s uppgifter att inspirera till och hålla sig informerad om den forskning som görs inom området. Här finns också ett nordiskt samarbete eftersom även våra grannländer har en omfattande verksamhet inom adoptionsområdet. När det gäller forskning om adoption som sådan har Sverige en ledande ställning i Norden genom Michael Bohmans och hans kollegers internationellt välkända forskning om adoptioner inom Sverige, medan på senare år Norge profilerat sig inom forskningen om internationella adoptioner. Under åren har också ett antal nordiska forskarseminarier hållits, de flesta anordnade av ländernas adoptionsmyndigheter och adoptionsorganisationer men också en gång, år 1997, av Åbo akademi.

I september år 2001 anordnade NIA i samarbete med Göteborgs universitet och två av organisationerna inom Nordic Adoption Council, Adoptionscentrum och Familjeföreningen för Internationella Adoptioner, ett uppmärksammat forskarseminarium om adoptionsfrågor i Göteborg. Seminariet hade två huvudteman: inlärning, specifikt språklig kompetens, och framtida forskningsbehov i vid mening. I seminariet deltog forskare från Sverige, Norge, Danmark och Finland. Programmet redovisas nedan.

Seminariet, som var öppet för allmänheten, hölls på engelska men de olika föredragens titlar har här översatts till svenska. ■

35 år med Internationella Adoptioner

Inledning av Torgny Danielsson, riksdagsledamot och ordförande i NIA och Anders Hill, fil dr och studierektor för lärarprogrammet på Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet

Plenarföreläsningar:

Ms Celia Beckett, fil.mag i socialt arbete Social, Genetic and Developmental Psychiatry Research Centre, Institute of Psychiatry, London	Rumänska adoptivbarns anpassning i Storbritannien – en longitudinell studie
Professor Monica Dalen Instituttet for Specialpedagogik, Oslo Anne-Lise Rygvold Instituttet for Specialpedagogik, Oslo	Internationellt adopterade barn och unga vuxna – språkutveckling och skolkunskaper
Bitr. professor Lars von der Lieth, Köpenhamns Universitet	Adoptivbarn som nybörjare i skolan
Professor Anders Björklund Socialforskningsinstitutet Stockholm	Internationellt adopterades utbildning – svensk statistik
Vuxna adopterades synpunkter – paneldiskussion	Framtida forskningsbehov och strategier

Parallellseminarier

Signe Howell Professor i socialantropologi Oslo universitet, Oslo	”Adoptionsexperters” och internationellt adopterades inställning till betydelsen av ursprung och ”rötter”
Nina Forsten Lindman Psykologiska institutionen Åbo akademi	Psykosocial anpassning och social hälsa

Malin Irhammar, Dr i psykologi Kristianstad universitet	Hur intresset för biologiskt och etniskt ursprung ändras hos en grupp svenska adopterade mellan tonår och vuxenliv
Lotta Landerholm, Leg psykolog	Erfarenhet av övergivenhet i adoptivfamiljen. Tematiken sedd hos föräldrar resp. barn utifrån en motivationsteori
Christina Lagergren, Leg. logoped	Språkutveckling
Ing-Britt Christiansen Instituttet for antropologi, Köpenhamn	Är blod tjockare än vatten?
Gerda Skovmand-Madsen, Socionom	Adoptivföräldraskap
Jorgen-Ulrich Raunskov Adoption Center, Danmark	Fysisk hälsa hos alla adoptivbarn placerade i Danmark genom Adoption Center 1992 och 1993

För samtliga föredrag finns sammanfattning på engelska att rekvirera från NIA.

Dagen efter det öppna seminariet hade de närvarande forskarna en egen dag med följande program:

Forskarkonferens om internationella adoptioner

Inledning av professor Monica Dalen, universitet i Oslo

Fil.lic. Else Christiansen Socialforskningsinstituttet, Köpenhamn och Bitr professor Lars von der Lieth, Köpenhamns universitet	Etiska regler och framtida forskningsområden
---	--

Barnpsykiater Gideon Zlotnik
Centrum för stress- och arbetslivspsy-
kologi

Adoptionsforskning – vad är
relevant och vem vet bäst?

Dr Peter Selman
Universitetet, Newcastle
Upon Tyne

Internationella adoptioner – ett
demografiskt perspektiv

Docent Frank Lindblad,
Institutet för Psykosocial
Medicin, Stockholm

Unga internationellt adoptera-
des livssituation och hälsa,
lägesrapport

Gunilla Andersson,
Adoptionscentrum, Stockholm
Marie Alm,
Statens nämnd för Internationella
adoptionsfrågor,
Stockholm

Framtida forskningsbehov i
Norden inom området interna-
tionella adoptioner

Avslutning

Nordiskt adopterade med synpunkter på framtida forskningsbehov.

Vad tycker vi i Sverige att vi vet idag?

En genomläsning av den samlade nordiska forskningen om internationella adoptioner ger en övervägande positiv bild. De flesta adoptivbarn har genom adoptionen fått en bra barndom, de har fått en familj och ett socialt sammanhang, de har fått en möjlighet till en positiv utveckling såväl känslomässigt som kognitivt och socialt.

Det finns av naturliga skäl inte så mycket forskning än om vuxenlivet, endast ett fåtal rapporter, eftersom det först de senaste åren funnits en tillräckligt stor grupp adopterade vuxna.

Det finns heller knappast någonting dokumenterat om internationella adoptioner som samhällsföreteelse, vilket väl handlar om gruppens trots allt begränsade storlek. Men med tanke på den omfattande forskning som finns om annan invandring – flyktingar, arbetskraftsinvandring, familjeinvandring – borde den här gruppen tilldra sig större intresse från forskarnas sida i synnerhet när det gäller integrationen i det svenska samhället. ■

Vad finns det för frågetecken och orosmoln?

1. Internationellt adopterade är en oerhört heterogen grupp: de kommer till Sverige i olika åldrar, från olika länder, deras medfödda potential vet vi ingenting om och deras första tid kan ha varit allt från oerhört traumatisk till väl omhändertagande. De kommer alltså med olika förutsättningar för att klara en så radikal omställning som en internationell adoption till Sverige innebär. Det finns också en stor spridning av resultaten inom gruppen adopterade oavsett vad forskningen undersöker. Ger därför genomsnittstal för populationer inte tillräcklig information för att man ska kunna uttala sig om internationella adoptions vara eller icke vara och dra slutsatser om åtgärder?

Adoptivföräldrarna är visserligen en socialt positivt selekterad grupp men det finns en stor spridning även inom denna grupp med avseende på ålder, civilstatus, för makar äktenskapets längd före adoptionen, hälsotillstånd, socialgruppstillhörighet och bostadsort. Vi vet inte mycket om hur dessa faktorer påverkat familjebildningen och hur ”bra” eller ”dåligt” det gått för den adopterade.

2. Mycket av den forskning som gjorts är gjord av adoptivföräldrar. Det innebär inte att den är vetenskapligt mindre korrekt, men det betyder ändå att det är en speciell grupp, en part i målet, som formulerat frågeställningarna. Om det funnits fler forskare, som inte själva är del av en adoptionsprocess, skulle det ställts andra frågor då? Och när adopterade själva forskar så småningom – den möjligheten börjar komma nu när tillräckligt många blir vuxna – vad är det de kommer att vilja veta?
3. Det har på sistone kommit en del undersökningar som ger anledning till oro. Tre av dem presenterades på konferensen i Göteborg:

De norska forskarna Dalen/Rygvold redogjorde på konferensen för svåra språk- och inlärningsproblem hos en del adoptivbarn.

Björklund rapporterade att adopterade som grupp visserligen har en utbildning som är i nivå med andra unga vuxnas i samhället men en signifikant lägre utbildningsnivå än deras syskon, födda i adoptivfamiljen, har.

Enligt Lindblads lägesrapport om en registerundersökning löper internationellt adopterade (födda utanför Europa) en signifikant högre risk att begå självmord, bli psykiskt sjuka, hamna i kriminalitet och/eller drogberoende. ■

Synpunkter, önskemål och behov inom adoptionsområdet

Mot bakgrund av hittillsvarande forskning och i samband med konferensen i Göteborg ställde NIA frågor till olika grupper om framtida forskningsbehov. De som yttrat sig är en panel av adopterade, adoptionsorganisationerna (som är föräldraorganisationer) och NIA som myndighet. Här saknas naturligtvis viktiga grupper, t.ex. yrkesgrupper som i sitt dagliga arbete möter adoptivfamiljen och, inte minst, olika företrädare för adoptivbarnens hemländer. Medtaget finns också en del av vad som uttryckts i en dansk rapport, "Seminar om adoptionsforskning" (010828) utgiven av danska Adoptionsrådet och synpunkter framlagda i slutet av den norska rapporten "Kunnskapsstatus om utenlandsadopsjon", Dalen/Saetersdal, 1999.

Önskemålen och synpunkterna har alltså lagts fram huvudsakligen av parter i målet och här finns en rik flora av olikartade önskemål. Materialet skulle gå att sortera och presentera efter vem som önskat vad, det skulle gå att ha rubriker som placerar det man vill veta under olika akademiska discipliner. Det går också att se vem eller vad som är i fokus för forskningsönskemålet: den adopterade, adoptivföräldrarna, de placerande eller emottagande länderna osv. Här nedan har i första hand de två kategorierna individrelaterad forskning och samhällsrelaterad forskning använts. Och inom den individrelaterade forskningen finns två underrubriker: "pre-adoption" och "post-adoption".

Pre- och post-adoption har valts därför att det inom adoptionsvärlden finns en diskussion om hur man bäst kan förhindra att mycket av de speciella frågeställningar som gäller för internationell adoption går över i problem för de berörda individerna. Eller är det så, att vi inte kan förutsäga så mycket även med den bästa vilja och de bästa metoder i världen och därför bör vi koncentrera oss på det som händer efter adoptionen, det är där vi kan göra något betydelsefullt? Det finns kraftfulla företrädare för båda synsätten. Sannolikt är vi skyldiga att se på båda områdena när det gäller en så radikal förändring av en människas liv som en internationell adoption innebär. Alltså: forskningsbehov som gäller både pre- och post-adoption.

Eftersom adoptivbarnen/de adopterade är den viktigaste parten, den som man måste ta mest hänsyn till i den internationella adoptionsverksamheten, har deras forskningsönskemål tydliggjorts genom *kursivering* i texten nedan. Önskemålen framfördes på Göteborgskonferensen men har också funnits med i andra nordiska sammanhang, där internationella adoptioner har diskuterats. Att dessa synpunkter förts fram av de adopterade betyder förstås inte att de inte också kan ha uttryckts av adoptivföräldrar, forskare och andra.

Och återigen: alla önskemål som uttrycks här nedan kommer ur det nordiska perspektivet. Hur barnens ursprungsländers önskelista skulle se ut, vet vi mycket litet om. Ett ämne för en egen konferens? ■

Individrelaterad forskning

Pre-adoption

Hur ser barnens förhållanden ut i de länder som placerar barn för adoption i Sverige? Vilka föräldrar är det som lämnar barn för adoption? Hur går adoptionsprocessen till, sett från det enskilda barnets perspektiv? På vilket sätt tas övergivna/lämnade barn omhand i olika länder? Är barnhem alltid barnhem – oavsett om det ligger i Indien eller i Polen? Vad innebär en fosterhemsplacering i Syd-Korea jämfört med en i Colombia?

Hur utreds adoptivföräldrar? Ställs det samma krav på de blivande adoptivföräldrar som adopterar internationellt som på de (mycket fåtaliga) föräldrar som adopterar svenskfödda barn? Vilka kvalifikationer har utredarna? Hur är deras inställning till adoption och till människor av icke-nordiskt ursprung? Vad får de adoptionssökande veta om vad en internationell adoption kan innebära? Är utredningen huvudsakligen ett värderingsinstrument eller ska den mera ses som en del av förberedelsen för en adoption? Är en metod lika bra som en annan eller finns det skillnader? Är det skillnad på utredningarna om de adoptionssökande ansöker om ett spädbarn jämfört med om de ansöker om en 5-åring?

Ska den närmaste släkten – far- och morföräldrar, syskon till de blivande adoptivföräldrarna – också tas in i utredningsprocessen? Hur viktigt är det för adoptivbarnets integration i sina nya släkter att dessa är med i adoptionsprocessen från början? Och hur ska det gå till?

Ensamstående som adoptivföräldrar – ska man ge barn en förälder när det skulle kunna få två? Om kraven är högre på en ensamstående adoptionssökande – på vilket sätt är kraven högre?

Hur påverkar ofrivillig biologisk barnlöshet de adoptionssökandes förväntningar på föräldraskapet? I familjer som har barn födda i familjen, hur ser de förväntningarna ut?

Hur arbetar adoptionsorganisationerna? Hur förbereder de adoptivföräldrar, hur ser hela adoptionsprocessen ut inom organisationens ramar? Tar man till sig den kunskap som idag finns?

Post-adoption

Det som nu finns av kunskap om inlärningssvårigheter för adopterade barn – hur ”översätter” man det till vägledning för föräldrar, barnomsorg och skola? D.v.s. hur gör man pedagogik av psykologi, neuropsykologi, logopedi, medicin?

Ska vi se på prematura barn som en speciell grupp? D.v.s. de barn som vi vet är prematura. Hur ser deras hälsa och utveckling ut?

Tonårstiden är ofta en mycket stormig tid i adoptivfamiljen. Det är den i många slags familjer, men i adoptivfamiljen har tonåringens frigörelseprocess flera egna dimensioner (se Dalen/Saetersdal m.fl.) Hur kan den kunskap vi har idag göras tillgänglig för de samhällsinstitutioner som möter en adoptivfamilj i kris?

Ett utforskat område är syskonrelationer i adoptivfamiljen. Hur är syskonrelationerna i familjen med enbart adoptivbarn? Med även biologiska barn, födda före adoptivbarnets ankomst, eller biologiska barn, födda efter adoptivbarnets ankomst?

Hur ser adoptivbarnets släktrelationer ut? Är den adopterade lika självklar i slakten som det biologiska barnet oavsett om det ”går bra” eller ”går dåligt” för den adopterade?

Åtteresor – en del adopterade – hur många vet vi inte – vill gärna besöka sitt födelseland. En del av dem vill dessutom försöka hitta sin biologiska familj, i första hand modern. Vad betyder sådana resor för de adopterade? Hur är det om man hittar resp. inte hittar någon biologisk släkting? Vid vilken ålder reser adopterade tillbaka? Hur ser de på en sådan här resa i ett längre perspektiv? Hur många av de länder, som har en reglerad adoptionsverksamhet, har en verksamhet för de internationellt adopterade som besöker sitt födelseland? Hur ser den verksamheten ut?

Adoption i ett livsperspektiv för adopterade och också för adoptivföräldrar. Vilken vikt har man givit adoptionen i olika perioder i familjens liv, i olika situationer, när adoptivbarnet är i uppväxtåren resp. när han/hon är vuxen? Har det någon betydelse om den adopterade har kännedom om sin biologiska släkt eller inte?

Vad kan man lära sig av de adopterade, som ger en övervägande positiv bild av sitt liv och sin familj? Finns det skillnader här mellan adopterade som är uppväxta i en-föräldersfamiljen och dem som adopterades av två föräldrar?

Vad tycker föräldrarna att de gjorde rätt, vad hade de velat ha annorlunda? Vilket stöd hade de velat ha för sig själva och sitt barn i olika skeden? Sökte de något sådant stöd? Vad fick de? Om den adopterade sökt stöd själv, dvs i tonåren eller som vuxen – rådgivning, terapi – vilken hjälp fick han/hon då? Av vem?

Är det några speciella skeden i adoptivfamiljens liv som tillgång till professionellt stöd och hjälp är speciellt viktigt?

En del internationella adoptioner sker inom släkten. D.v.s. ena föräldern är svensk och den andra t ex thailändsk eller filippinsk och man adopterar gemensamt ett släktingbarn från något av dessa länder. Hur har sådana adoptioner fungerat? Vad har varit positivt, vad har varit svårt i de fallen?

Hur ser anknytningen ut i adoptivfamiljer? Är samhörigheten mindre och banden svagare mellan adopterade och deras adoptivföräldrar än i den biologiska familjen? Eller är samhörighet och band bara annorlunda konstruerade?

Behöver adoptivföräldrar en speciell strategi för anknytning när de ska ta till sig en annans barn som sitt eget?

Hur kan skillnaden mellan yttre och inre integration se ut? D.v.s. kan den adopterade både uppleva sig som och vara väl integrerad i både familj, släkt och samhälle men fortfarande uppleva ett främlingskap som en oupplöslig del av livsrollen som adopterad? Hur lär man sig i så fall att leva med det?

Kan man använda etablerade teorier om barns utveckling och familjebildning på adoptivfamiljen, eller leder det fel? Krävs den en egen teori om adoption som familjeform?

Adopterade som partners och föräldrar. Hur påverkar den adopterades bakgrund – och kunskapen om den – partnerskap och eget föräldraskap? ■

Samhällsrelaterad forskning – Sverige som adoptionsland

Vad betyder ord som adoption/adoptivbarn/adoptivfamilj i det svenska samhället idag? Finns det myter runt adoption och hur ser de i så fall ut? Är ”adoption” ett neutralt ord eller är det laddat med positiva eller negativa värderingar?

På vad sätt är Sverige i olika avseenden ett bra och/eller ett dåligt land för internationella adoptioner? Adoptivbarnen är de facto och statistiskt invandrare. Är det bra eller dåligt – för samhället, för dem själva – att de räknas in i den gruppen? Hur påverkar de adopterade samhällets syn på människor av annat etniskt ursprung än det svenska? Kan man växa upp i en multietnisk miljö som adopterad till Sverige?

Det finns konventioner, lagar och förordningar som styr den internationella adoptionsverksamheten både i de placerande och de mottagande länderna. Är det ett bra regelverk? Bedrivs verksamheten enligt dessa lagar och konventioner? Behandlar lagen alla barn lika? Hur kan man utvärdera de agerande adoptionsorganisationernas arbete?

Enligt kap. 5, §1 i socialtjänstlagen ska kommunen genom socialnämnden tillgodose adoptivfamiljens behov av stöd och hjälp även efter adoptionen. Hur fungerar det idag? Får den familj som vänder sig till socialtjänsten självklart hjälp och får den rätt hjälp?

Kan den vuxna adopterade vända sig till socialtjänsten i frågor om ursprung och uppgifter om adoptionsprocessen och få kompetent hjälp?

I Sverige finns möjligheter till livslång inläring. Hur fungerar det i praktiken för adopterade, som på grund av sina tidiga upplevelser i ofta bristfälliga miljöer kan behöva upprepade inläringssituationer i många steg?

Vad får barnens hemländer att börja en internationell adoptionsverksamhet? Fortsätter verksamheten i ett etablerat mönster även efter det att behovet minskat eller skulle ha kunnat elimineras? Hur ser man på olika nivåer i samhället på internationella adoptioner i länder som t.ex. Brasilien, Colombia, Thailand, Etiopien? I ett land som Indonesien, som har haft men sedermera omöjliggjort internationella adoptioner, hur tas övergivna barn om hand där idag? ■

Forskningsetik

Givetvis gäller samma forskningsetiska regler för adoptionsforskning som för all forskning som rör människor. I Danmark har man gått ett steg längre och diskuterat om det finns skäl att ta specifik etisk hänsyn när man i Norden forskar inom området internationella adoptioner.

Man utgår från två premisser:

- 1) De närmast berörda av forskning är de adopterade, adoptivföräldrarna och de adopterades ursprungsländer.
- 2) Adoptivfamiljen, och i synnerhet då de adopterade, är en lätt urskiljbar grupp i samhället och det kan därför vara berättigat att ta speciella hänsyn för att bevara deras anonymitet i forskningssammanhang.

Man diskuterar om det kan finnas skäl att i forskningsrapporter utelämna ursprungslandet i de fall de adopterade framstår som mindre "lyckliga/lyckade" i jämförelse med en kontrollgrupp. T.ex. när det visar sig gälla en viss åldersgrupp som kommit under en viss tid till en viss kategori adoptivföräldrar.

Å andra sidan, om man lyssnar på adoptivbarnens ursprungsländer, vad de önskar av forskningen i barnens nya hemländer, så vill man veta hur det går för de egna barnen. Hur det går för barn som kommer från andra länder är man inte alls – eller åtminstone mycket litet – intresserad av. Så här finns uppenbarligen motstridiga synpunkter.

Det finns också i den danska skissen till forskningsetiska regler en diskussion om vad en relevant kontrollgrupp är när det gäller adopterade. Är det "alla andra" av samma kön, socialgrupp och ålder i det aktuella nordiska landet? Eller är kontrollgruppen andra adopterade från andra länder utanför Norden? Eller är det barn som vuxit upp i fosterhem/på barnhem i ursprungslandet? Här man kan ju lägga till att det finns andra tänkbara kontrollgrupper: fosterbarn, adoptivbarn födda i Norden och adopterade inom och mellan de nordiska länderna, t.ex. D.v.s. var lägger man tyngdpunkten när man forskar inom området internationella adoptioner: på "internationell" eller på "adoption"?

I Sverige har vi inte haft motsvarande etikdiskussion men visst är det ett ämne för NIA, organisationerna och forskarna att återkomma till. ■

Slutord

Vi kan se på internationella adoptioner som en parentes i historien eller något, som på samma sätt som andra former av adoption och fosterbarnsvård, allt framgent kommer att finnas som ett alternativ för barn vars ursprungsmiljö sviktar. Vilket det än blir, är vi som mottagarland skyldiga att synliggöra och redovisa vad två samhällens beslut – ursprungslandets och mottagarlandets – betytt för de barn som fick byta liv både som familjemedlemmar och samhällsmedborgare genom internationell adoption. Sedan ligger det också i vårt eget intresse att ta reda på om och i så fall hur internationella adoptioner påverkat vår människosyn här i Sverige och våra relationer till andra länder. 40.000 svenska barn födda i andra länder det borde väl inte gått oss spårlöst förbi?

Nedanstående litteraturlista kan förefalla diger. Men trots att det alltså finns en hel del forskning inom området internationella adoptioner i Norden, finns det som framgår av ovanstående text många frågor kvar. Det är NIA:s förhoppning att den här sammanfattningen ska inspirera till fortsatt forskning. Och – vilka frågor har vi ännu inte ställt? ■

INTERNATIONELL ADOPTION:

nordiska forskningsrapporter, konferensbidrag, några uppsatser

– Litteraturlista

Berg-Kelly, Kristina & Eriksson, Jan: Adaptation of adopted foreign children at mid-adolescence as indicated by aspects of health and risk taking – a population study. *European Child & Adolescent Psychiatry* 6/1997.

Berntsen, M & I.Eigeland: Utenlandsadopterte barn og overgangen till nytt språk: foreldres vurdering av hvordan deres utenlandsadopterte barn lærte seg norsk og mestrer dette språket i dag. *Statens Spesiellærerhøgskole, Hosle*, 1987.

Björklund, Anderson och Richardson, Katarina: The Educational Attainment of Adopted Children Born Abroad, Swedish Evidence. *Swedish Institute for Social Research*,. (opubl. material)

Blücher-Andersson, Gunilla: På väg genom Sverige utan giltig karta: Uppföljningsstudie av adoptivbarn som anlänt till Sverige vid en ålder av 5–12 år. *Stockholm: Psykologiska Institutionen, Stockholms Universitet*, 1983.

Bresky, Lillemor: Utländska adoptivbarns föräldrar. Kartläggning av sökande av utländska adoptivbarn 1973–75. *Socialstyrelsen, Nämnden för internationella adoptionsfrågor*. Allf 113 76 032. *Uppsala* 1976.

Botvar, Pål Ketil: Når øst møter vest: en undersøkelse blant adopterte fra Korea, India og Thailand. Gäller 369 barn mellan 7 och 10 år och 384 unga vuxna adopterade mellan 17 och 24 år. *Oslo: Diakonhjemmets Høgskolecenter*, 1995. ISBN 82-90586-27-2.

Botvar, Pål Ketil: Meget är forskjellig, men det er utenpå...? Unge utenlandsadoptertes levekår og livskvalitet. Enkätundersökning av 175 ungdomar (15–19 år) från Colombia och Korea. *Oslo: Diakonhjemmets Høgskolesenter, Universitetet i Oslo*, 1999. ISBN 82-90586-87-6.

Botvar, Pål Ketil: Ny sjanse i Norge. *Oslo: Diakonhjemmets Høgskolecenter*, 2000.

Brottveit, Ånund: ”Jeg ville ikke skille meg ut”. Identitetsutvikling, ekstern kategorisering og etnisk identitet hos adopterte fra Colombia og Korea. 36 adopterade mellan 18 och 32 år från Korea och Colombia är intervjuade. *Oslo: Diakonhjemmets Høgskolecenter; Universitetet i Oslo*, 1999. ISBN 82-90586-88-4.

Cederblad, Marianne: Utländska adoptivbarn som kommit till Sverige efter tre års ålder: 27 barn, anpassningsprocessen under det första året i familjen. *Stockholm: Statens Nämnd för Internationella Adoptionsfrågor (NIA)*, 1982.

Cederblad, Marianne: Utlandsfödda adoptivbarn – anpassningsproblem i tonåren. Intervjuer med 152 familjer med 211 barn som minst fyllt 13 år. *Rapport: Lund: Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds Universitet*. 1989.

- Cederblad, Marianne, Irhammar M., Mercke A-M & Höök, B: God psykisk hälsa hos utländska adoptivbarn. Undersökning av psykisk hälsa och identitetsutveckling hos 211 ungdomar över 12 år. Läkartidningen. Vol 90, 1993, nr16. ISSN 0023-7205.
- Cederblad, Marianne, Irhammar M, Mercke A-M. och Norlander S: Identitet och anpassning hos utlandsfödda adopterade. Forskning om barn och familj nr 4. Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds Universite,. 1994. ISSN 1102-7339.
- Christensen Kamm, Lene: Hvidt som Norm – om adopteredes tilværelsesstrategier. Magisterkonferensafhandling, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet 1990.
- Dalen, Monica & Barbro Sætersdal: Utenlandsadopterte barn i Norge : sommerfugler i vinterland. Rapport i två delar; första delen handlar om 182 familjer med barn från Indien och Vietnam. Den andra delen är en intervjuundersökning av unga adopterade över 17 år, huvudsakligen från Vietnam, och deras föräldrar (90 personer).Oslo: J.W.Cappelens Forlag, 1988. ISBN 82-02-11657-0, 1988
- Dalen, Monica, Anne-Lise Rygvold & Barbro Sætersdal (red.): Mine, yours, ours and theirs: adoption, changing kinship and family patterns. Universitetet i Oslo, 1999. ISBN 82-90363-78-8.
- Dalen, Monica & Anne-Lise Rygvold: Hvordan går det på skolen? En analyse av utenlandsadopterte elevers skolekompetense. En jämförelse mellan 193 adoptivbarn i klasserna 4 till 9 och 193 jämnåriga norskfödda barn. Oslo: Diakonhjemmets Høgskolesenter. Universitetet i Oslo, 1999. ISBN 82-90363-72-9.
- Dalen, Monica & Barbo Sætersdal: Kunnskapsstatus om utenlandsadopsjon.En sammanfattning av resultater fra sentrale forskningsprosjekter gjennomført i Vest-Europa og Nord-Amerika. Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo. Nr 1 1999. ISBN 82-90363-73-7.
- De Geer, Boel: The boys from Colombia: a study of the language switching process of internationally adopted children: the first three months after the adoption. Lund: Lunds University, 1990. (Paper/Child Language Research Institute, 5).
- De Geer, Boel: Internationally adopted children in communication: a developmental study. Doktorsavhandling, Lund University, 1992. ISSN 0280-526X..
- Déry-Alfredsson, Ilona och Madeleine Kats: Utländska adoptivbarn på PBU. Stockholm: Psykologiska Institutionen, Stockholms Universitet, 1986.
- Forsten-Lindman, Nina: Foreign-born children´s socioemotional adjustment to Finland: Intercountry adoptees and Vietnamese refugees. Finland: Institute of Migration, Research Reports nr 8, Åbo, 1989.
- Forsten-Lindman, Nina: Foreign-born children´s socioemotional adjustment to Finland: Intercountry adoptees and Vietnamese refugees. Unpublished master´s thesis. Åbo: Department of Psychology, Åbo Akademi University. 1993.

- Gardell, Ingegerd: Internationella adoptioner. 207 ungdomar, 10–18 år, födda 1956–64, anlända till Sverige före 1971. Stockholm: Allmänna Barnhuset, 1979.
- Greiff, Katarina von: Adopterade från Latinamerika: deras uppfattningar om sina uppväxtvillkor, sin livssituation och Sverige som socialisationskultur. Doktorsavhandling. Avhandlingen har fyra delar: En genomgång av Adoptionscentrums tidskrift Att adoptera 1970–1997; intervjuer med tolv unga adopterade från Colombia; intervjuer med nio unga adopterade från Latinamerika som bor på behandlingshem; intervjuer med nio personer som professionellt arbetar med adoption i Colombia. Stockholms Universitet, 2000.
- Gunnarby, Astrid, Y. Hofvander, C. Sundelin och S Sjölin: Utländska adoptivbarns hälsotillstånd och anpassning till svenska förhållanden. Läkartidningen, 1697–1705. 1982.
- Halldén, Gunilla: Adoption i ett konflikt-och utvecklingsperspektiv. 8 familjer med barn 8 mån- 2.1/2 år vid ankomsten. Barnens strategier i sin nya miljö, föräldrarnas förväntningar och reaktioner. Doktorsavhandling, Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitet, 1981. ISBN 91-7146-132-9.
- Hjern A., Lindblad F., & Vinnerljung B. Suicide, psychiatric illness and social maladjustment in inter-country adoptees in Sweden. The Lancet. Vol 360. August 10, 2002.
- Hübinette, Tobias: The adoption issue in Korea: Diaspora politics in the age of globalization. Stockholm Journal of East Asian Studies, 12/2001. IAAAN 0284-883X.
- Hübinette, Tobias: Barnen från det okända landet, Orientaliska studier 106/2001. Den svenska Koreabilden som en orientalistisk fantasi. Orientaliska studier, 109/2002. ISSN 0345-8997.
- Hene, Birgitta: De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling, SPRINS-rapport nr 36, Göteborg. Institutionen för Lingvistik, Göteborgs Universitet, 1987.
- Hene, Birgitta: Proficiency in a new native language: On investigating the proficiency in Swedish of intercountry adoptees between 10 and 12 years of age. Paper no 4, Göteborg. Institutionen för Lingvistik, Göteborgs Universitet. 1988.
- Hene, Birgitta: Utlandsadopterade barns och svenska barns ordförståelse: en jämförelse mellan barn i åldern 10–12 år. Göteborgs Universitet, 1993. (SPRINS-gruppen). ISBN 91-7153-088-6.
- Hofvander, Yngve: Kliniska fynd vid hälsokontroll av u-landsadoptivbarn. Läkartidningen, 75, 4674-5. 1978.
- Irhammar, Malin: Att utforska sitt ursprung: identitetsformande under adolescensen hos utlandsfödda adopterade: betydelsen av biologiskt och etniskt ursprung. Intervjuer med 181 adopterade i åldern 13–27 år och 152 adoptivföräldrar. Doktorsavhandling. Lunds Universitet, 1997. ISBN 91-630-5379-9.

- Johansson, Solveig: Tjänstledighet och föräldrapenning för adoptivföräldrar. Enkät till 1424 familjer. Socialstyrelsen, Nämnden för internationella adoptionsfrågor. Allf 113 76 033. Uppsala 1976.
- Jonasen, Robert: Adoption: fakta, forskning, framtid. Köpenhamns Universitet, humanistiska fakulteten, 2000.
- Kalve, Tryggve: Utenlandsadopererte barn sjelden i barnevernet. Om adopterade barn och ungdomar i kontakt med samhällets hjälpinstitutioner vid utgången av 1996. I: Samfunnsspeilet, 1998, nr 6. ISSN 0801-7603.
- Konferensrapport: Den 3. Nordiska forskarkonferensen om adoption. Åbo 1997. Red. N. Forsten-Lindman. Psyk. Inst. Åbo Akademi. ISSN 952-12-0375-7.
- Konferensrapport: Seminar om adoptionsforskning. Rapport fra Adoptionsrådets seminar om adoptionsforskning den 28 augusti 2001. Rapporten finns på www.civilretsdirektoratet.dk/publikationer/adoptionsraadet. Rapporten kan beställas på adress: Civilretsdirektoratet, Kursussekretariatet, Æbeløgade 1, 2100 København Ø, eller e-mail:kursus@civildir.dk
- Kvifte Andresen, Inger-Lise: Behavioural and school adjustment of 12-13-year old internationally adopted children in Norway: a research note. Undersökningen gäller 151 adopterade barn i 12-13-års-åldern, beteende och skolprestationer i jämförelse med en icke-adopterad kontrollgrupp. The journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines. Vol.33, nr 2, 1992. ISSN 0021-9630.
- Kvist, B, V Viemero och N Forsten: Barn adopterade till Finland från utomeuropeiska länder. Nordisk Psykologi, 1989, vol. 41 (2), 97-108. ISSN 0029-1463.
- Melsen, B. Wenzel, A., Miletic, T., Andreasen, J., Vagn-hansen, P. And Terp, S.: Dental and skeletal maturity in adoptive children: Assessments at arrival and after one year in the admitting country. Annals of Human Biology, Vol 13 2/1986.
- Mercke, Ann-Mari: Nära eller långtifrån – om utlandsadopererte tonåringars anknytning. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet. 1988.
- Moser, Gunn: Adoptivbarns skolprestationer och val av studieväg: en studie av barn från utomeuropeiska länder som adopterats i Kronobergs län åren 1971-80. 156 barn födda i Asien, Sydamerika och Afrika 1974 eller tidigare. Stockholm: Högskolan för Lärarutbildning, 1993.
- Moser, Gunn: "Ett perfekt uttal lugnar de flesta arbetsgivare": en studie av unga internationellt adopterades utbildning och arbete. Stockholm: Högskolan för Lärarutbildning, 1997.
- Moser, Gunn: Skola och jobb inget problem: hundra adoptivbarn i en enkätundersökning. I: Invandrare & Minoriteter. 1997,1. ISSN 0346-6566.
- Nicolaysen, Jörgen: Utenlandsadoperert ungdom når langt i skolesystememt. I: Samfunnsspeilet, 1988, nr 2. ISSN 0801-7603.
- Nicolaysen, Jörgen: Når eplet faller langt fra stammen – utenlandsadopererte og skolegang. I: Norsk skoleblad. 1988, nr 22.

- Nordby Schwensen, B. Och S Regev Abrahamsen: *Queen Sheba is here to stay. Effects of Family Relations on Identity Formation Process of Inter Country Adopted Females.* Oslo: Psykologiska institutionen, Oslo Universitet. 1996.
- Rygvold, Anne-Lise: *Utenlandsadopterte elever – dagligspråk og skolespråk. Språk & hjerne: fordrag ved 4. Nordiske Kongress for Logopedi og Foniatri Oslo 18–21 september 1997.* Odense: Audiologopædisk Forening, 1998. ISBN 87-88417-22-0.
- Proos, Lemm: *Growth and development of Indian children adopted in Sweden.* Doktorsavhandling vid medicinska fakulteten, Uppsala, 1992. Almqvist & Wiksell International, 1992. ISBN 91-554-2932-7
- Proos, Lemm A, Y Hofvander, K Wennquist, T A Tuvemo: *A longitudinal study on anthropometric and clinical development of Indian children adopted in Sweden. I: Clinical and anthropometric condition at arrival.* Uppsala: Upsala Journal of Med. Science 97: 79–92.
- Pruzan, Vita: *Født i udlandet – adopteret i Danmark. Gælder barn som var mellem 8 og 12 år ved tidspunktet for undersøgningen.* Teknisk Forlag, 1977. ISBN 87-7487-127-7
- Reuterberg, Sven-Eric och Hansen, Michael: *Vilken betydelse har utländsk bakgrund för resultatet på högskoleprovet? Högskoleverkets rapportserie 2001:3R.*
- Rooth, Dan-Olof: *Adopted Children in the Labour market – Discrimination or Unobserved Characteristics?* Kalmar: Ekonomiska Institutionen, Högskolan i Kalmar, 2001.
- Rørbech, Mette; *Mit land er Danmark: en undersøgning av unga adopterade från Asien, Afrika och Latinamerika. Uppföljning av Pruzans undersökning från 1977. Gæller 384 adopterade mellem 18 og 25 år.* Socialforskningsinstituttet, 1989. ISBN 87-7487-369-5.
- Selman, Peter (ed.): *Intercountry Adoption. Developments, trends and perspectives.* British Agencies for Adoption & Fostering. ISBN 1 873868 84 7.
- Skovmand-Madsen, Gerda och & Per Vagn-Hansen: *Danske adoptioner af udenlandske børn med eksotisk geografisk og etnisk oprindelse: en beskrivelse af forløbet op til, og umiddelbart efter, barnets ankomst til Danmark. Rapporten handler om 83 adoptivfamiljer.* Socialmedicinsk Institut, Århus Universitet, 1988. ISSN 0109-9973.
- Skovmand-Madsen, Gerda: *Adoptiv-liv: en undersøgelse af voksne adopterede i Danmark.* Kbh: Gyldendal, 1999. ISBN 87-00-38024-5.
- Svensden, Louise: *De ene stående adopterede: en undersøgelse af voksne adopterede i Danmark.* Intervjuer med sex vuxna adopterade från Korea. Köpenhamns Universitet; Institutet för klinisk psykologi, 1998.
- Sætersdal, Barbro & Dalen, Monica: *Hvem er jeg? Adopsjon, identitet og etnisitet.* Intervjuer med unga adopterade från Indien och Vietnam och deras föräldrar. Dessa var med i den tidigare undersökningen, se ovan Dalen/Sætersdal. Oslo: Akribe Forlag, 1999. ISBN 82-7950-000-6.

- Tessen, H: Utenlandsadopterte barn på skolens arena. Oslo: Pedagogiska forskningsinst., Oslo Universitet. 1998.
- Thelander, Ulrika och Elisabeth Miske: Från Chile till Kil: en jämförelse av språkavvikelser hos en grupp utlandsfödda adoptivbarn och en grupp svenskfödda barn. Centrum för folkhälsoforskning. ISSN 1100-9594.
- Wallensteen, Hanna: Utseendets betydelse för adopterades upplevelser av etnicitet, "ras" och identitet. Stockholm: Psykologiska Institutionen, Stockholms Universitet, 2000.
- Vinnerljung, Bo: Förekomst av adoptivbarn och långtidsvårdade fosterbarn bland placeringar av tonåringar i dygnsvård. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, årgång 6, nr 4, 1999. ISSN 1104-1420.
- Vagn-Hansen, Per L. & Maria Pedersen: Adoption af udenlandske børn i Danmark: helbredsforhold i 83 adoptivfamiljer. I: *Ugeskrift for Laeger*, 144 årg., 1982, nr 27. ISSN 0041-5782.
- Westin, Munhi: Adoption och Identitet. Adolescensutveckling hos utlandsfödda adoptivbarn. Göteborg: Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitet, 1994.
- Yngvesson, Barbara: Un Niño de Cualquier Color: Race and Nation in Intercountry Adoption. *Globilizing Institutions: Case Studies in Regulation and Innovation*, eds. J. Jenson and B. de Sousa Santos, Aldershot, England: Ashgate. Pp 247-345. 2000.
- Yngvesson, Barbara & Mahoney. M: As One Should, Ought and Wants to Be, Belonging and Authenticity in Identity Narratives. *Theory, Culture and Society* 17 (6):77.110. 2000.
- Yngvesson, Barbara: Placing the Gift Child in Transnational Adoption. *Law and Society Review*. Special Issue on Adoption, vol 36. In press, 2002.
- Yngvesson, Barbara: Going Home: Adoption, Exclusive Belongings, and the Mythology or Roots. *Social Text*, Special Issue on Transnational Parenting. Forthcoming, 2002.

NIA – Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor
Box 22086, 104 22 Stockholm
Tel 08-545 556 80 Fax 08- 650 41 10
e-post adoption@nia.se webbsida www.nia.se